

KRZYSZTOF DWIECKI

Student V roku prawa
Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
<https://orcid.org/0000-0002-7724-2003>

Problematyka dowodów uzyskanych sprzecznie z prawem w polskim postępowaniu cywilnym

Wprowadzenie

Zagadnienie dowodów uzyskanych sprzecznie z prawem w polskim postępowaniu cywilnym, obejmujące m.in. takie aspekty, jak definicja dowodu uzyskanego sprzecznie z prawem oraz przesłanki umożliwiające i uniemożliwiające jego wykorzystanie w procesie, nie zostało uregulowane przez polskiego prawodawcę w Ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego¹. Brak regulacji

---

¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1575 ze zm.), dalej: k.p.c. Należy wskazać, że odmiennie jest w przypadku Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 534 ze zm.), dalej: k.p.k., i Ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania

cywilnoprocesowej odnoszącej się do omawianego zagadnienia jest zdumiewający wobec dorobku polskiej doktryny procesu cywilnego, na który składa się wiele opracowań teoretycznych dotyczących dowodów uzyskanych sprzecznie z prawem oraz możliwości ich wykorzystania w procesie.

Abstrahując od braku kompleksowej regulacji dowodów uzyskanych sprzecznie z prawem w k.p.c., stykanie się z tego rodzaju dowodami jest obecne w praktyce sądowej, co potwierdza orzecznictwo polskich sądów powszechnych i Sądu Najwyższego (SN). Mimo nieprawotwórczego charakteru tych orzeczeń w polskim porządku prawnym są one o tyle ważne, że w sytuacji braku przepisów prawnych określających, jak należy postępować z dowodami uzyskanymi w sposób sprzeczny z prawem, rozstrzygnięcia sądowe i ich uzasadnienia stanowią jedyne źródło poznania przesłanek, jakimi kierował się sąd w sytuacji zetknięcia się z takim dowodem. W konkretnym postępowaniu sąd jest zobowiązany do samodzielnego wyinterpretowania przesłanek, na podstawie których możliwe będzie wykorzystanie bądź niewykorzystanie dowodu tego rodzaju w procesie.

1. Pojęcia „dowód” i „dowód uzyskany sprzecznie z prawem”

Pojęcie „dowód” jest uznawane za jeden z najbardziej wieloznacznych terminów języka prawnego i prawniczego, którego znaczenie nie może zostać ujęte w ramach jednej definicji legalnej. Z punktu widzenia prawa procesowego cywilnego powyższe pojęcie może mieć co najmniej trzy podstawowe znaczenia, z których każde odrębnie wskazuje, czym jest dowód: (1) środek dowodowy służący do stwierdzenia prawdziwości danego faktu; (2) postępowanie dowodowe służące do stwierdzenia prawdziwości danego faktu;

---

administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 735), dalej: k.p.a., w których uregulowano tę problematykę – od szerokiej dopuszczalności dowodów uzyskanych sprzecznie z prawem (art. 168a k.p.k.) po niedopuszczalność dowodów uzyskanych sprzecznie z prawem (*argumentum a contrario* art. 75 § 1 k.p.a.).

(3) wynik postępowania dowodowego stwierdzający prawdziwość danego faktu. Powyższe usystematyzowanie nie prowadzi do wykluczenia wieloznacznego rozumienia pojęcia „dowód”, lecz umożliwia uściślenie poszczególnych znaczeń nadawanych temu pojęciu i ich zawężenie do konkretnych aspektów².

Wieloznaczność związana z pojęciem „dowód” jest potwierdzona na podstawie analizy przepisów prawnych zawartych w k.p.c., w którym używane jest ono m.in. w znaczeniu: środka dowodowego (np. art. 3 i art. 210 § 1), postępowania dowodowego (np. art. 236 i 242) i wyniku postępowania dowodowego (np. art. 233 § 1)³. Należy przy tym wskazać, że pojęcia „dowód” i „środek dowodowy” ze względów praktycznych można stosować zamiennie, mimo że pojęcie „dowód” ma szersze znaczenie niż pojęcie „środek dowodowy”, które oznacza dowód *sensu stricto*, umożliwiający przekonanie się o istnieniu lub nieistnieniu danego faktu⁴.

Abstrahując od uwag terminologicznych związanych z pojmowaniem dowodu, w polskiej doktrynie procesu cywilnego występują kontrowersje związane z tym, jak zdefiniować pojęcie „dowód uzyskany sprzecznie z prawem”. Posługiwanie się samym pojęciem ma wyłącznie charakter umowny, gdyż ani prawodawca, ani doktryna nie wypracowali jednolitej siatki pojęciowej umożliwiającej kwalifikowanie danego dowodu jako uzyskanego sprzecznie z prawem lub uzyskanego w sposób zgodny z prawem, biorąc pod uwagę kryterium legalności pozyskania dowodu. W związku z powyższym w literaturze przedmiotu funkcjonują w szczególności takie pojęcia na określenie dowodu uzyskanego sprzecznie z prawem⁵, używane przez

---

² P. Horoszewski, *Nazwa i pojęcie dowodu w teorii i praktyce prawa sądowego*, „Państwo i Prawo” 1956, z. 10, s. 598–599.

³ A. Marciniak, *Dowody*, [w:] W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2020, s. 279.

⁴ Z. Reisch, *Istota procesu cywilnego*, Warszawa 1985, s. 160.

⁵ Takie pojęcie występuje w pracach: E. Wengerek, *Korzystanie w postępowaniu cywilnym ze środków dowodowych uzyskanych sprzecznie z prawem*, „Państwo i Prawo” 1977, z. 2; K. Knoppek, *Problem dowodów uzyskanych sprzecznie z prawem*, [w:] T. Wiśniewski (red.), *System Prawa Procesowego Cywilnego*, t. 2, cz. 2: *Postępowanie procesowe przed sądem pierwszej instancji*, Warszawa 2016, s. 108.

poszczególnych autorów zamiennie, jak: „dowód uzyskany sprzecznie z ustawą”⁶, „dowód niedopuszczalny”⁷, „dowód bezprawny”⁸ czy „dowód nielegalny”⁹.

Punktem wyjścia jest przyjęcie możliwie jak najszerszej definicji dowodu uzyskanego sprzecznie z prawem, co pozwoliłoby ograniczyć występujące w doktrynie kontrowersje związane z właściwą terminologią. Warto zwrócić uwagę na definicję takiego dowodu w brzmieniu zaproponowanym przez K. Knoppka. Autor ten rozumie przez to pojęcie „zarówno pozaprosesowe działania stron i osób trzecich zmierzające do nieprawidłowego pozyskania określonego dowodu, jak i dowody dopuszczone i przeprowadzone przez sąd z naruszeniem zakazu dowodowego” oraz „wszelkie naruszenia prawa materialnego i procesowego łączące się ze zdobyciem dowodu, jego zgłoszeniem, dopuszczeniem, przeprowadzeniem, a także przyznaniem mu mocy dowodowej”¹⁰. Zaletą powyższej definicji jest to, że najbardziej szeroko definiuje dowód uzyskany sprzecznie z prawem, unikając sztucznych podziałów na dowody nielegalne, bezprawne i inne, ze względu na to, że wszystkie te pojęcia mieszczą się w zakresie dowodu uzyskanego sprzecznie z prawem. Z dowodem tego rodzaju mamy do czynienia wtedy, gdy został uzyskany sprzecznie z prawem materialnym i procesowym, czyli jakimkolwiek przepisem prawnym bez względu na jego umiejscowienie w strukturze danego aktu prawnego. Z tej definicji wynika także wniosek, że z dowodem uzyskanym sprzecznie z prawem nie mamy do czynienia wtedy, gdy został on uzyskany z naruszeniem zasad współżycia społecznego, norm moralnych czy innych kryteriów pozaprawnych.

⁶ Zob. B. Karolczyk, *Dopuszczalność „dowodów uzyskanych z naruszeniem prawa” w postępowaniu cywilnym*, „Przegląd Sądowy” 2012, nr 4, s. 88, 98.

⁷ Zob. A. Laskowska, *Dowody w postępowaniu cywilnym uzyskane w sposób sprzeczny z prawem*, „Państwo i Prawo” 2003, z. 12, s. 88.

⁸ Zob. D. Korszeń, *Zakres zakazu przeprowadzania w postępowaniu cywilnym dowodów nielegalnych (bezprawnych)*, „Monitor Prawniczy” 2013, nr 1, s. 18.

⁹ Zob. K. Gajda-Roszczyńska, *Ograniczenia dopuszczalności dowodów nielegalnych w postępowaniu cywilnym – granica czy fundament dążenia do prawdy w postępowaniu cywilnym*, „Polski Proces Cywilny” 2016, nr 3, s. 394–395.

¹⁰ K. Knoppek, *Problem dowodów...*, s. 122–123.

Z poglądem K. Knoppka dotyczącym wykluczenia z definicji dowodu uzyskanego sprzecznie z prawem dowodów pozyskanych wskutek naruszenia norm pozaprawnych nie zgadza się A. Skorupka. Autorka wskazuje, że zgodnie z art. 3 k.p.c. cel czynności procesowej powinien być zgodny z zawartą w tym przepisie generalną klauzulą dobrych obyczajów, która odsyła do kryterium pozaprawnego, jakim są normy moralne. Wykorzystanie dowodu uzyskanego w wyniku naruszenia takich norm godzi w statuowany przez art. 3 k.p.c. nakaz uczciwego i lojalnego postępowania, a zatem jest to dowód uzyskany sprzecznie z prawem, tj. z klauzulą dobrych obyczajów, tak samo jak w przypadku dowodu uzyskanego sprzecznie z prawem materialnym i procesowym¹¹.

2. Konflikt dóbr przy wykorzystaniu dowodu uzyskanego sprzecznie z prawem

Omawiając problem wykorzystania dowodów uzyskanych sprzecznie z prawem, mamy do czynienia z tzw. konfliktem dóbr¹². Jest to sytuacja, w której sąd jako organ procesowy stosujący prawo musi rozstrzygnąć konflikt zachodzący pomiędzy dążeniem do ustalenia prawdy w procesie cywilnym na podstawie zgromadzonego w procesie materiału dowodowego a ochroną praw jednostki, które zostały naruszone w związku z uzyskaniem dowodu włączonego w poczet materiału dowodowego przez sąd (np. wkroczenie w konstytucyjną sferę prywatności jednostki w związku z nagraniem rozmowy z jej udziałem bez jej wiedzy i zgody, w celu wykorzystania takiego nagrania na okoliczność wystąpienia określonych faktów). Prawodawca w k.p.c. nie rozstrzygnął możliwości rozwiązania tego konfliktu *in abstracto*, nie tylko w odniesieniu do dowodów uzyskanych sprzecznie

¹¹ A. Skorupka, *Dopuszczalność dowodu sprzecznego z prawem w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2018, s. 138-139.

¹² T. Gizbert-Studnicki, *Konflikt dóbr i kolizja norm*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1989, z. 1, s. 1. Przez dobro można rozumieć wszystko, co ludzie cenią i chcą mieć (zob. S. Biernat, *Problem sprawiedliwego podziału dóbr przez państwo*, Kraków 1985, s. 11).

z prawem. Oznacza to, że każdorazowo sąd musi – uwzględniając specyfikę danego stanu faktycznego i obecny stan prawny – rozważyć, czy wykorzystać dowód uzyskany sprzecznie z prawem, uwzględniając związany z tym potencjalny uszczerbek dla dóbr podlegających ochronie prawnej.

Odnosząc powyższe uwagi na grunt polskiego postępowania cywilnego, należy stwierdzić, że istniejące obecnie ograniczenia dowodowe w k.p.c. świadczą o intencji polskiego prawodawcy, aby zapewnić odpowiednie proporcje pomiędzy dążeniem do uzyskania jak największej liczby dowodów (co przekłada się na ustalenie na ich podstawie prawdy w procesie) a zagwarantowaniem poszanowania praw i wolności jednostek w związku z pozyskiwaniem takich dowodów¹³.

Problematyka dowodów uzyskanych sprzecznie z prawem powinna być rozpatrywana w kontekście naczelnych zasad procesowych wskazanych w k.p.c., w szczególności zasad: dyspozycyjności, kontradyktoryjności, równości stron, rzetelnego procesu i przede wszystkim dojścia do prawdy w procesie, które to zasady determinują model polskiego procesu cywilnego i określają kryteria, jakie będą decydować o tym, czy dany dowód może, czy nie może być wykorzystany w procesie¹⁴. Funkcją procesu jest oddziaływanie na rzeczywistość i sferę prawną jednostek w niej uczestniczących, czyli konkretyzowanie przepisów prawnych do określonych sytuacji faktycznych, co jest możliwe tylko w sytuacji dokonania przez sąd jako organ procesowy ustaleń zgodnych z rzeczywistym stanem faktycznym na podstawie materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie¹⁵. Wiąże się to z istniejącym w nauce prawa procesowego cywilnego podziałem prawdy na prawdę materialną i prawdę formalną, gdzie pojęcie „prawda materialna” oznacza zgodność ustaleń faktycznych będących podstawą rozstrzygnięcia sprawy z rzeczywistym stanem stosunków faktycznych i prawnych istniejących między stronami¹⁶,

¹³ K. Gajda-Roszczyńska, op. cit., s. 394.

¹⁴ Ibidem, s. 399.

¹⁵ M. Waligórski, *Gwarancje wykrycia prawdy w procesie cywilnym*, „Państwo i Prawo” 1953, z. 8–9, s. 255.

¹⁶ Ibidem, s. 256.

a pojęcie „prawda formalna”¹⁷ odnosi się do zgodności ustaleń sądu z materiałem faktycznym i dowodowym zgromadzonym w aktach sprawy¹⁸. Ze względu na powyższe istnieje zależność między zakresem możliwości wykorzystania dowodów uzyskanych sprzecznie z prawem a ustaleniem prawdy materialnej w procesie cywilnym, gdyż im szerszy ich zakres, tym większe prawdopodobieństwo jej ustalenia, i odwrotnie¹⁹.

Wykorzystywanie dowodów uzyskanych sprzecznie z prawem rodzi konflikty, gdyż z samej ich istoty wynika, że są to dowody uzyskane sprzecznie z przepisami prawnymi chroniącymi określone dobra prawne, np. prywatność czy tajemnicę. Można jednak zapewnić odpowiednie proporcje pomiędzy bezwzględnym dążeniem do ustalenia prawdy w procesie a ograniczeniami wynikającymi z ochrony innych dóbr prawnych na podstawie przyjętych kryteriów. Należałoby np. rozważyć, czy uzyskanie dowodu sprzecznie z prawem nastąpiło na skutek naruszenia prawa o charakterze nieistotnym czy istotnym, kwalifikowanym (np. naruszenie chronionej konstytucyjnie sfery prywatności jednostki lub zakazów dowodowych wskazanych w k.p.c.), co bezwarunkowo wykluczałoby możliwość jego wykorzystania w procesie. Ponadto należałoby się odnieść do wagi dowodu, za pomocą którego miałyby być potwierdzone stanowisko stron w procesie, ważąc, czy jego wykorzystanie będzie celowe i służyło ochronie dóbr o większym znaczeniu aniżeli dobra, które zostały naruszone w związku z uzyskaniem dowodu. Niezależnie od tego, jakie kryteria przyjmujemy, nie można ustalić *in abstracto* takiej hierarchii dóbr, która przesądzałaby o rozstrzygnięciu danego konfliktu dóbr, gdyż sposób jego rozstrzygnięcia będzie zależeć od tego,

---

¹⁷ T. Gizbert-Studnicki zamiast pojęcia „prawda formalna” posługuje się pojęciem „prawda sądowa”, wskazując, że prawdziwość twierdzeń faktycznych ustalonych w procesie wynika z czynności sądu, który przyjmuje dane twierdzenie faktyczne jako prawdziwe zgodnie z regułami proceduralnymi (zob. T. Gizbert-Studnicki, *Prawda sądowa w postępowaniu cywilnym*, „Państwo i Prawo” 2009, z. 7, s. 11).

¹⁸ H. Dolecki, *Jedna czy kilka prawd w poznaniu sądowym?*, [w:] Z. Ofiarski (red.), *Księga jubileuszowa z okazji 15-lecia Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego*, Szczecin 2004, s. 50.

¹⁹ A. Skorupka, op. cit., s. 270.

jaką wagę poszczególnym dobrom należy przypisać w konkretnych okolicznościach²⁰. T. Gizbert-Studnicki stwierdza, że pozycja hierarchiczna dóbr to tylko jedno z kryteriów, które wyznaczają pozycję danego dobra w konkretnym stanie faktycznym, a do pozostałych kryteriów można zaliczyć w szczególności: (1) stopień naruszenia jednego dobra, gdy zrealizowane zostanie drugie; (2) stopień prawdopodobieństwa naruszenia lub unicestwienia jednego dobra, gdy zrealizowane zostanie drugie; (3) stopień zaspokojenia rzeczywiście odczuwanych potrzeb ludzkich przez poszczególne pozostające w konflikcie dobra; (4) okoliczność, które z kolidujących dóbr zostało faktycznie zrealizowane; (5) liczba dóbr, które mają zostać naruszone lub zrealizowane²¹.

Reasumując, nie jest możliwe przeprowadzenie ścisłej granicy pomiędzy dowodami uzyskanymi sprzecznie z prawem, które mogą być wykorzystane w procesie cywilnym, a dowodami, które ze względu na sposób ich uzyskania są nieakceptowalne. Wykorzystanie takiego dowodu pozwoliłoby niejednokrotnie na poznanie pełnego obrazu prawdy w procesie, lecz nie jest to wartość o charakterze nadrzędnym, gdyż musi ustępować innym dobrom podlegającym ochronie prawnej, takim jak godność i prywatność jednostki ludzkiej czy ochrona tajemnic o charakterze wrażliwym (np. tajemnica przedsiębiorstwa, tajemnica życia prywatnego)²². K. Piasecki wskazał, że zagadnienie wykorzystywania takich dowodów jest nierozzerwalnie związane z pojęciami prawdy i moralności i absolutyzowanie prawdy nie usuwa problemów etycznych związanych z dążeniami do jej ustalenia²³.

---

²⁰ T. Gizbert-Studnicki, *Konflikt dóbr...*, s. 5.

²¹ *Ibidem*, s. 5-7.

²² A. Skorupka, *op. cit.*, s. 270.

²³ K. Piasecki, *Prawda w procesie cywilnym*, „Nowe Prawo” 1989, nr 2-3, s. 23.

3. Możliwość wykorzystania dowodu uzyskanego sprzecznie z prawem w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego i sądów powszechnych

W judykaturze nie powstała spójna linia orzecznicza dotycząca zakresu możliwości wykorzystania dowodów uzyskanych sprzecznie z prawem w procesie, lecz waga tej problematyki jest szczególna, co potwierdza fakt, że była przedmiotem rozważań nie tylko sądów apelacyjnych, lecz także Sądu Najwyższego.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 25 kwietnia 2003 r.²⁴ stwierdził, że w procesie rozwodowym w kontekście wykazania winy w zakresie rozkładu pożycia małżeńskiego może zostać wykorzystane nagranie z rozmów telefonicznych odbytych pomiędzy stronami, nawet w sytuacji, gdy nagranie zostało dokonane bez wiedzy i zgody jednej z nich. Sąd stwierdził, że: „Dopuszczone jako dowód nagranie z rozmów telefonicznych mogło tylko wskazywać na dalsze, także istotne przyczyny prowadzące do pogłębienia się rozkładu więzi małżeńskiej między stronami. Trafnie Sąd Apelacyjny przyjął, że nie ma zasadniczych powodów do całkowitej dyskwalifikacji kwestionowanego przez pozwaną dowodu z nagrań rozmów telefonicznych, nawet jeżeli nagrania tych dokonywano bez wiedzy jednego z rozmówców. Skoro strona pozwana nie zakwestionowała skutecznie w toku postępowania autentyczności omawianego materiału, to mógł on służyć za podstawę oceny zachowania się pozwanej w stosunku do pozwanego i możliwości sformułowania wniosku o nadużywaniu alkoholu przez pozwaną”²⁵.

Najbardziej rygorystyczne stanowisko zajął Sąd Apelacyjny (SA) w Poznaniu w wyroku z dnia 10 stycznia 2008 r.²⁶ Sprawa dotyczyła żądania zapłaty kwoty z tytułu pożyczki, którą sąd zasądził od pozwanego na rzecz powoda, nie zgadzając się jednocześnie na dopuszczenie jako dowodu nagrania rozmowy między stronami zarejestrowanej przez pozwanego bez wiedzy i zgody powoda. Pozwany w apelacji

²⁴ Wyrok SN z dnia 25 kwietnia 2003 r., IV CKN 94/01, LEX nr 80244.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Wyrok SA w Poznaniu z dnia 10 stycznia 2010 r., I ACa 1057/07, LEX nr 466434.

wskazywał, że przedmiotem rozmowy z powodem były rozliczenia finansowe stron, a nie okoliczności o charakterze prywatnym, jednakże sąd nie zgodził się na wykorzystanie nagrania w procesie i stwierdził: „Rację ma bowiem Sąd Okręgowy, że to podstępne nagranie prywatnej rozmowy godzi w konstytucyjną zasadę swobody i ochrony komunikowania się (art. 49 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej)²⁷). Dowody uzyskane w sposób sprzeczny z prawem nie powinny być w postępowaniu cywilnym co do zasady dopuszczane. W sprawie nie zachodzą żadne szczególne okoliczności, które uzasadniały w niniejszej sprawie odstępstwo od tej zasady. [...] Nie zachodziły żadne przeszkody do tego, by pozwany w odpowiedni sposób udokumentował czynności prawne dokonane z powodem oraz żądał od niego pokwitowania w razie ewentualnego spełnienia świadczenia. Takie zaniechania w zakresie dbałości o własne interesy nie mogą stanowić żadnego usprawiedliwienia dla naruszenia przez pozwanego prawa w postaci dokonania podstępnego nagrania rozmowy stron w mieszkaniu prywatnym”. Podobne stanowisko wyraził Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 6 lipca 1999 r.²⁸, dotyczącym sprawy zainstalowania przez pozwaną urządzenia podsłuchowego w mieszkaniu zajmowanym przez powódkę i nagrania za jego pomocą prywatnych rozmów powódki na taśmę magnetofonową, która została przedstawiona przez pozwaną jako dowód w jej procesie rozwodowym z synem powódki. Sąd wskazał na ogólną regułę, zgodnie z którą „gromadzenie materiału dowodowego w procesie i prezentowanie go przez strony nie powinno odbywać się z naruszeniem zasad współżycia społecznego. Należy podkreślić, że pozwana, decydując się na podsłuchiwanie i nagrywanie rozmów powódki z synem i innymi osobami, kierowała się złym zamiarem”²⁹.

Całkowicie odmienne stanowisko zajął Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z dnia 23 stycznia 2013 r.³⁰, w którym stwierdził, że nie

---

²⁷ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.).

²⁸ Wyrok SA w Warszawie z dnia 6 lipca 1999 r., I ACa 380/99, LEX nr 46757.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Wyrok SA w Poznaniu z dnia 23 stycznia 2013 r., I ACa 1142/12, LEX nr 1271921.

ma zasadniczych powodów do uznawania całkowitego zakazu wykorzystywania dowodu uzyskanego z nagrania rozmowy telefonicznej, nawet jeżeli takiego nagrania dokonano bez wiedzy osoby nagrywanej, uczestniczącej w rozmowie. Powyższe stanowisko, nieopowiadające się za całkowitym zakazem wykorzystania takich dowodów – nawiązujące do poglądu wyrażonego w powołanym wyroku Sądu Najwyższego z dnia 25 kwietnia 2003 r. – zostało podzielone zarówno przez Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z dnia 31 grudnia 2012 r., jak i Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 5 października 2016 r., dzięki czemu wytyczono nowy kierunek linii orzeczniczej opowiadający się za dopuszczalnością dowodu z nagrań pozyskanych bez zgody i wiedzy uczestnika rozmowy³¹. Najbardziej liberalne stanowisko zajął właśnie Sąd Apelacyjny w Białymstoku, uznając, że „osobie, która sama będąc uczestnikiem rozmowy, nagrywa wypowiedzi uczestniczących w tym zdarzeniu osób, nie można postawić zarzutu, że jej działanie jest sprzeczne z prawem, a co najwyżej dobrymi obyczajami”³².

W odniesieniu do wartości dowodów uzyskanych sprzecznie z prawem należy też wskazać na wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 22 sierpnia 2012 r.³³, w którym wyrażono pogląd, że o ile fakt zawarcia umowy o roboty budowlane i jej treść w stosunkach między przedsiębiorcami mogą być dowodzone wszelkimi środkami dowodowymi, bez żadnych ograniczeń, to „na marginesie zauważyć można, iż jakkolwiek dopuszczalność prowadzenia dowodu z potajemnie rejestrowanych nagrań rozmów jest przedmiotem kontrowersji, to wartość dowodowa takich nagrań z reguły jest znikomą, gdyż z reguły rozmowa jest manipulowana w taki sposób, aby padły stosowne stwierdzenia osoby, która nie ma świadomości faktu rejestrowania rozmowy, a manipulacja taka może często prowadzić do stwierdzeń nie odpowiadających faktom a wynikającym

---

³¹ Por. wyrok SA w Białymstoku z dnia 31 grudnia 2012 r., I ACa 504/11, LEX nr 1278076; wyrok SA w Katowicach z dnia 5 października 2016 r., I ACa 495/16, LEX nr 2149545.

³² Ibidem.

³³ Wyrok SA w Krakowie z dnia 22 sierpnia 2012 r., I ACa 717/12, LEX nr 1236719.

czy to z emocji, czy też z określonej taktyki prowadzenia negocjacji”³⁴. Warto tutaj podkreślić, że zasadny jest argument, iż uzyskanie tego rodzaju dowodów może nastąpić w wyniku manipulacji osoby nagrywającej, przynależy to jednak do sfery oceny wiarygodności takiego dowodu, a nie do sfery jego dopuszczalności³⁵. Potwierdza to też pierwsza wypowiedź Sądu Najwyższego na temat dowodów uzyskanych z nagrań zawarta w wyroku z dnia 10 stycznia 1975 r.³⁶, w którym sąd trafnie stwierdził: „Walor dowodowy treści taśmy magnetofonowej zależy od stanu taśmy (oceny jej w wyniku oględzin) i od treści zapisu, okoliczności i celów nagrania, osoby, która dokonała zapisu. W każdym razie powinny być w drodze zwłaszcza dowodu z zeznań świadków lub z przesłuchania stron wyjaśnione okoliczności, w jakich nagranie zostało dokonane, i cel tego nagrania, jeżeli jedna ze stron przedstawia dowód z taśmy dźwiękowej jako dowód na niekorzyść strony przeciwnej. Dowód z taśmy magnetofonowej wymaga, jak każdy zresztą inny dowód, wnikliwej i krytycznej oceny”.

Podsumowanie

Rekapitulując, polski prawodawca do chwili obecnej nie wprowadził w prawie cywilnym procesowym przepisu, który rozstrzygałby problem dowodów uzyskanych sprzecznie z prawem i ich wykorzystywania w praktyce sądowej. Brak istnienia wyraźnego zakazu wykorzystywania takich dowodów przez sądy nie oznacza, że takie działanie jest zgodne z prawem w myśl rozumowania, iż wszystko, co nie jest prawnie zabronione, jest dozwolone. W odniesieniu do tego rodzaju dowodów sądy powszechne w sytuacji zetknięcia się z nimi są zobowiązane do dokonania szerokiej i wyczerpującej wykładni

---

³⁴ Ibidem.

³⁵ K. Knoppek, *Problem dowodów...*, s. 112.

³⁶ Wyrok SN z dnia 10 stycznia 1975 r., II CR 752/74, LEX nr 7641. Pogląd ten znalazł też akceptację w wyroku SN z dnia 12 stycznia 1999 r., I CKN 961/97, LEX nr 465943.

przepisów prawa – zarówno materialnego, jak i procesowego – w celu podjęcia prawnie uzasadnionego rozstrzygnięcia, czy taki dowód dopuścić, przeprowadzić i uwzględnić jego wyniki³⁷.

Pożądanym działaniem byłoby uregulowanie w k.p.c. problemu dowodów uzyskanych sprzecznie z prawem nie tyle pod kątem ich zdefiniowania – ze względu na rozbieżności związane z ich nazewnictwem i zakresem znaczeniowym w polskiej doktrynie procesu cywilnego – ile ze względu na możliwość ich wykorzystania w praktyce sądowej. Przepis dotyczący tej problematyki mógłby mieć postać klauzuli generalnej z enumeratywnie wyliczonymi przypadkami ograniczającymi jej stosowanie, na podstawie której sąd mógłby podjąć decyzję o wykorzystaniu lub niewykorzystaniu w procesie dowodu uzyskanego sprzecznie z prawem³⁸. K. Knoppek proponuje następującą treść przepisu: „§ 1. Dowód uzyskany sprzecznie z prawem jest dopuszczalny tylko wtedy, gdy służyć ma ochronie dobra o wartości wyraźnie większej aniżeli dobro przez ten dowód naruszane. § 2. W każdym jednak przypadku niedopuszczalny jest dowód, którego uzyskanie, dopuszczenie lub przeprowadzenie nastąpiłoby z naruszeniem zakazów dowodowych. § 3. Sąd może w drodze postanowienia ograniczyć kopiowanie i rozpowszechnianie dowodu uzyskanego sprzecznie z prawem oraz określić sposób dostępu do akt zawierających ten dowód. § 4. Dopuszczenie dowodu uzyskanego sprzecznie z prawem nie uchyła odpowiedzialności prawnej na zasadach ogólnych stron i innych osób, które ten dowód uzyskały”³⁹.

---

³⁷ K. Knoppek, *Problem dowodów...*, s. 109.

³⁸ K. Knoppek, *Wstęp do badań nad problemem dowodów uzyskanych sprzecznie z prawem*, [w:] K. Knoppek (red.), *Problem dowodów uzyskanych sprzecznie z prawem w procesie cywilnym*, Poznań 2018, s. 16.

³⁹ *Ibidem*, s. 17.

The issue of unlawfully obtained evidence in the Polish civil procedure

Summary

The aim of the paper is to discuss the question of unlawfully obtained evidence in the Polish civil procedure taking into account such issues as the definition of the terms of “evidence” and “unlawfully obtained evidence”, the need to resolve a conflict of rights and interests in connection with the use of unlawfully obtained evidence and judicature’s views on the possibility of using such evidence in a trial. Despite the lack of regulation of these issues in the civil procedural law – the Code of Civil Procedure, the Polish doctrine of the civil procedure has significant scientific achievements related to the unlawfully obtained evidence. Regardless of any theoretical considerations, the paper exhibits a review of the positions presented in the jurisprudence of the Polish common courts and the Polish Supreme Court on the prohibition or non-prohibition of using such evidence in a trial, on the basis of which it can be concluded that there is no uniform line of jurisprudence in favor of complete prohibition, partial prohibition or non-prohibition of using unlawfully obtained evidence in judicial practice. In view of the above, it was found that it is not possible to make a precise division of unlawfully obtained evidence into evidence that may or may not be used in a trial as each separate factual state needs to be assessed by the court as a procedural authority.